

**ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»**

Факультет суспільних і прикладних наук

Кафедра права

**КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Галузь знань: ***081 «Право»***

Спеціальності: ***081 «Право»***

Освітньо-професійна програма

бакалавр права

Освітній рівень

перший (бакалаврський)

Вид дисципліни

базова (обов'язкова)

Мова викладання, навчання та оцінювання

українська

ЗАТВЕРДЖЕНО на засіданні кафедри права

Протокол № 1 від «1» вересня 2022 р.

Гарант ОП

Ігор ОГЕРУК

Розробник:

Прийхан Ірина Ігорівна, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права

Контактний телефон викладача	+38(095)8215258
e-mail	iryna.prypghan@ukd.edu.ua
Посилання на сайт	https://iful.edu.ua/

Луцький Роман Петрович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права

Контактний телефон викладача	+38(050)66556539
e-mail	roman_lutskii@ukr.net
Посилання на сайт	https://iful.edu.ua/

**Лист оновлення та перезатвердження
навчальної дисципліни
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри	Підпис гаранта освітньої програми

ВСТУП

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Загальна інформація про дисципліну. Конституційне право України – це базова дисципліна навчального плану з підготовки бакалаврів із спеціальності 081 «Право».

Навчальна дисципліна «Конституційне право України» дає можливість отримати фундаментальні теоретичні знання із загальних компетентностей в сфері знання і розуміння Основного Закону. Оскільки, сучасне конституційне право – це галузь права, яка закріплює основні засади демократії, правовий статус особи та організацію державної влади і місцевого самоврядування. В умовах становлення України як демократичної, правової, соціальної держави вивчення цієї дисципліни має особливе значення та дає студентам широкий діапазон світоглядних уявлень із найбільш важливих політико-правових проблем розвитку нашої держави: 1) становлення конституціоналізму в Україні на демократичних засадах; 2) забезпечення прав людини та громадянина; 3) реалізація народовладдя; 4) формування дієздатних структур громадянського суспільства.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Конституційне право України займає головне місце в системі національного права. Це пов'язано не лише з його значенням для правової системи України, а й з тим, що конституційне право відкриває абітурієнту вивчення галузевих правових наук і виступає сполучною ланкою між загальнотеоретичними юридичними навчальними дисциплінами та подальшим вивченням галузей права України.

Цілі навчальної дисципліни. Ціллю викладання навчальної дисципліни є формування вмінь правильно оцінювати конкретні конституційно-правові явища, вміти правильно застосовувати відповідне конституційне законодавство.

Результати навчання. За результатами вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право України» студенти повинні:

1) знати :

а) на ознайомчо-орієнтованому рівні:

- поняття і предмет галузі конституційного права;
- місце та роль конституційного права в системі права України;
- методи Конституційного права України;
- історію конституційного розвитку України;
- основні етапи та напрямки новітньої конституційної реформи в Україні;
- Конституційне закріплення форми Української держави;

б) на понятійно-аналітичному рівні:

- поняття Конституційно-правової норми;
- поняття Конституційно-правових відносин;
- систему нормативних джерел галузі конституційного права України;
- систему галузі конституційного права;
- визначення конституції та її сутність;
- поняття конституційного ладу;
- структуру політичної системи України;

- статус української мови як державної мови;
- основи правового статусу людини і громадянина;
- конституційні права, свободи людини і громадянина;
- конституційні обов'язки людини і громадянина;
- інститути та форми демократії;
- конституційну систему органів державної влади України
- поняття територіального устрою держави.

в) на продуктивно-синтетичному рівні:

- структуру предмета конституційного права;
- загальні засади конституційного ладу в Україні;
- основні положення сучасної концепції прав людини;
- поняття виборчого процесу;
- поняття і соціальну функцію референдумів;
- конституційне-правове регулювання питань організації і діяльності органів державної влади;
- чисельний склад та структуру Верховної Ради України;
- законодавчий процес в Україні;
- порядок обрання Президента України;
- компетенцію Кабінету Міністрів України;
- місцеве самоврядування в системі організації публічної влади на місцях.

2) *вміти:*

а) на предметно-практичному рівні:

- використовувати набуті знання у своїй практичній діяльності;
- правильно формулювати юридичні поняття і категорії;
- приймаючи участь у процесі поширення правових знань серед населення формувати у громадян повагу до права і закону;
- класифікувати джерела Конституційного права України;
- виокремлювати структурні елементи конституційно-правової відповідальності;
- розрізняти формальну та матеріальну конституції;
- виявляти співвідношення народного, національного і державного суверенітету;
- класифікувати основні права та свободи людини та громадянина;
- виявляти конституційний статус органів законодавчої, виконавчої і судової влад;
- класифікувати органи державної влади України.

б) на предметно-розумовому рівні:

- аналізувати державно-правові явища і процеси, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними, виявляти їх тенденції, шляхи розвитку;
- правильно викладати свої думки про складні юридичні явища;
- виявляти тенденції розвитку держави і права в Україні;
- вірно застосовувати норми та принципи Конституційного права при виконанні службових обов'язків;
- розуміти принципи Конституційного права України;
- розуміти основні тенденції розвитку державного апарату в Україні;
- розуміти сутність і призначення Конституції.

в) на знаково-практичному рівні:

- на основі глибокого засвоєння основних принципів законності, вміти додержуватись її вимог при виконанні професійних функцій;
- виконувати службові завдання і правовиховні функції, з метою подолання правового нігілізму у громадян.

МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.

Метою викладання навчальної дисципліни «Конституційне право України» є формування у майбутніх фахівців з права стійкої конституційної правосвідомості, потреби постійно звіряти свої акти та дії з фундаментальними принципами Конституції України, вільно орієнтуватися у системі конституційного права та системі Основного Закону нашої держави, максимально використовувати його потенціал у своїй правозастосовчій та політичній діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Конституційне право України» є:

- розуміння поняття конституційного права як галузі права, його юридичної природи, категоріального апарату, принципів, джерел, функцій і предмету правового регулювання;
- вивчення методології правового регулювання конституційних правовідносин;
- співвідношення конституційного права з суміжними галузями права;
- формування знань про застосування механізмів захисту і охорони конституційних прав згідно законодавства України;
- вивчення механізмів застосування видів юридичної відповідальності за порушення конституційного законодавства України;
- навчити студентів правильно орієнтуватись в конституційному законодавстві;
- сприяти зацікавленості у подальшому розвитку та вдосконаленні конституційного законодавства;
- допомогти глибоко зрозуміти сутність і значення європейських стандартів та зарубіжного досвіду розвитку та функціонування конституційно-правових інститутів.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	2	
Семестр	3	
Кількість кредитів ECTS	6	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	28
	семінари	28
Самостійна робота		94
Форма підсумкового контролю	Екзамен	30

СТРУКТУРНО–ЛОГІЧНА СХЕМА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Теорія держави і права	Кримінальне право України
Юридична деонтологія	Цивільне право України
	Міжнародне право України

Професійні компетентності, яких набувають студенти внаслідок вивчення навчальної дисципліни згідно стандарту вищої освіти за спеціальністю освіти 081 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої

Код компетентності	Назва компетентності	Результати навчання
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов	<i>Вміти розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає формування навичок та вмінь у студента застосувати правові доктрин, принципи і правові інститути і характеризується комплексністю та невизначеністю конкретних умов.</i>

ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	<i>Вміти аналізувати природу права, як явища та процеси, що ним регулюються для належного прийняття раціональних рішень.</i>
ЗК 2	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	<i>Вміти застосовувати набуті теоретичні знання для аналізу суспільних відносин, які стосуються визначення правового статусу особи в сучасному правовому полі України</i>
ЗК4	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово	<i>Вміти вільно спілкуватися правничою термінологією в питанні стандартів прав людини, а також знати межі цих прав та якими правовими актами вони окреслені</i>
ЗК 5	Здатність спілкуватися іноземною мовою	<i>Вміти вільно спілкуватися іноземною мовою з приводу правничої термінології в питанні стандартів прав людини, а також знати межі цих прав та якими правовими актами вони окреслені</i>
ЗК 7	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	<i>Вміти налагодити процес самоосвіти, а особливо в питанні стандартів, які сформовані в сфері суспільного договору (Конституції)</i>
ЗК11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку,	<i>Вміти застосовувати набуті теоретичні знання для добросовісної роботи у команді колег за фахом правника</i>

	<p>верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні</p>	
СК 2	<p>Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів</p>	<p><i>Знати історичні витоки процесу конституціоналізму та існуючі підходи щодо перспектив розвитку сучасних конституційних процесів в нашій</i></p>
СК 4	<p>Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини</p>	<p><i>Знати міжнародні стандарти в галузі прав людини та їх закріплення в Основному Законі, оскільки вони є загальнообов'язковими для всіх цивілізованих держав</i></p>
СК 7	<p>Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.</p>	<p><i>Знати засади і доктрини національного права, а також зміст правових інститутів таких фундаментальних галузей права, як Конституційне право України</i></p>

ПОЛІТИКА КУРСУ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Відвідування занять є важливою складовою навчання. Усі пропущені заняття мають бути відпрацьовані. Дозволяється вільне відвідування лекцій студентам за індивідуальним графіком навчання. Якщо студент відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час самостійної підготовки та консультації викладача. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін.

ПОВЕДІНКА В АУДИТОРІЇ

Усі учасники освітнього процесу повинні дотримуватися норм і правил внутрішнього розпорядку відповідно до Статуту ЗВО «Університет Короля Данила», Правил поведінки здобувачів освіти та Кодексу корпоративної етики. Кожен студент має виявляти наполегливість, старанність, зацікавлення дискутувати, ставити запитання викладачеві як під час лекцій, так і під час семінарських чи практичних занять.

Усі учасники освітнього процесу повинні дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися один до одного, бути урівноваженими, уважними та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

На початку вивчення курсу викладач знайомить студентів з основними пунктами Положення про академічну доброчесність, відповідно до якого і здійснюється навчальний процес.

Під час виконання письмових тестових завдань недопустимо порушення академічної доброчесності. Презентації та виступи мають бути авторськими (оригінальними).

ОСКАРЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЬНИХ ЗАХОДІВ

Оскарження процедури проведення та результатів контрольних заходів відповідно до «Положення про систему поточного та підсумкового контролю оцінювання знань та визначення рейтингу здобувачів освіти» розглядає та вирішує перший проректор або проректор з навчальної роботи на підставі заяви студента або подання декана.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- за організацією пізнавальної діяльності: словесні (лекції), практичні (виконання практичних завдань під час занять та розв'язування практичних завдань на комп'ютерах);

- за видами занять: лекції ; практичні заняття (індивідуальні та групові вправи);

- за формою стимулювання пошукової та дослідницької діяльності: завдання щодо використання програми Excel, моделі різних форматів професійних ситуацій;

- за видами контролю: поточний контроль (усний, письмовий, тестовий, самоконтроль); підсумковий контроль (екзамен у формі комп'ютерного тестування).

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання результатів навчання студентів IV курсу за освітньою програмою «Право» здійснюється відповідно до «Положення про систему поточного та підсумкового контролю оцінювання знань та визначення рейтингу здобувачів освіти». Кожен вид контролю передбачений з урахуванням результатів навчання.

Видами діагностики та контролю знань студентів з навчальної дисципліни є:

1. Поточний контроль – усне опитування та виконання письмових завдань (тестів), виступи, презентації на практичних заняттях. Оцінювання здійснюється за національною чотирибальною шкалою – “2”; “3”; “4”; “5”.

Фіксація поточного контролю здійснюється в “Електронному журналі обліку успішності академічної групи” на підставі чотирибальної шкали. У разі відсутності студента на занятті виставляється “н”. За результатами поточного контролю у Журналі автоматично обчислюється підсумкова оцінка та здійснюється підрахунок пропущених занять. Усереднена оцінка переводиться в 100-бальну шкалу згідно нижченаведеної таблиці.

Усі пропущені заняття, а також негативні оцінки студенти зобов'язані відпрацювати впродовж трьох наступних тижнів. У випадку недотримання цієї норми, замість “н” в журналі буде виставлено “0” (нуль балів) без права перездачі.

Студенти повинні мати оцінки з не менше 50% аудиторних занять.

До підсумкового контролю допускаються студенти, які за результатами поточного контролю отримали 35 балів і більше. Усі студенти, що отримали 34 бали і менше, не допускаються до складання підсумкового контролю і на підставі укладання додаткового договору, здійснюють повторне вивчення дисципліни впродовж наступного навчального семестру.

ШКАЛА В БАЛАХ	ОЦІНКА ЗА ШКАЛОЮ ECTS	НАЦІОНАЛЬНА ШКАЛА	КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
90–100 балів	A	5 «відмінно»	повна відповідь на питання з проблематики теми, що обговорюються на занятті; ґрунтовність та послідовність викладу
83–89 балів	B	4 «дуже добре»	неповна відповідь на питання з проблематики теми, наявність незначних помилок
76–82 бали	C	4 «добре»	
68–75 балів	D	3 «задовільно»	недостатні ґрунтовність та послідовність викладу; наявність помилок;
60–67 балів	E	3 «достатньо»	
35–59 балів	FX	2«незадовільно»	невідповідність змісту відповіді проблематиці теми; відсутність відповіді.
0–34 бали	F	2«неприйнятно»	

2. Підсумковий (семестровий) контроль проводиться для встановлення рівня досягнення здобувачами освіти програмних результатів навчання з навчальної дисципліни (освітнього компонента), після завершення вивчення дисципліни.

Підсумковий контроль знань проводиться у формі екзамену у вигляді комп'ютерного тестування. Тестування відбувається в комп'ютерних лабораторіях навчального закладу (або в особливих випадках – дистанційно) з використанням програми Moodle і передбачає проходження тесту з 30 питань різного рівня складності впродовж 20 хвилин.

За результатами підсумкового контролю студент може отримати 40 балів. Студенти, які під час підсумкового контролю отримали 24 бали і менше, вважаються такими, що не склали екзамен і повинні йти на перездачу.

Загальна семестрова оцінка з дисципліни, яка виставляється в екзаменаційних відомостях, оцінюється в балах (національної шкали, 100-бальної шкали й шкали ЄКТС) і є сумою балів, отриманих під час поточного та підсумкового контролю. Студенти можуть підвищувати свій рейтинг під час екзаменаційній сесії через одноразову повторну перездачу, попередньо подавши заяву адміністрації коледжу не пізніше одного робочого дня після сесії.

Одержаний при підвищенні рейтингу результат буде остаточним при виставленні підсумкового контролю.

Студенти, які не з'явилися на екзамені без поважних причин, вважаються такими, що отримали незадовільну оцінку.

3. Оцінювання самостійної роботи проводиться як під час поточного, так і під час підсумкового контролю знань.

Оцінювання самостійної роботи, яка передбачена в тематичному плані дисципліни разом з аудиторною роботою, здійснюється під час проведення практичних занять.

Поточний контроль передбачає усну відповідь, написання доповіді та виступ, вирішення тестових завдань, ситуаційних задач, виконання індивідуальних завдань, відпрацювання практичних навичок тощо.

Виставлення балів за самостійну роботу під час поточного контролю обов'язково супроводжується оцінювальними судженнями. Бали додаються до балів, які отримав студент під час поточного контролю, але не більше, ніж кількість балів з оцінювання окремої теми заняття.

Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних занять, контролюється під час підсумкового контролю.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Конституційне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна

Поняття, предмет і методи конституційного права України як галузі права. Місце конституційного права у правовій системі України.

Система конституційного права України. Інститути конституційного права. Конституційно-правові норми. Структура конституційно-правової норми. Підстави класифікації конституційно-правових норм.

Конституційно-правові відносини: поняття і види. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин. Юридичні факти в конституційному праві.

Джерела конституційного права України: поняття, види і зміст. Система нормативних джерел галузі конституційного права України. Місце Конституції України та конституційних законів у системі джерел галузі конституційного права.

Конституційно-правова відповідальність. Суб'єкти та підстави конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правова відповідальність посадових осіб та органів публічної влади.

Поняття і предмет науки конституційного права України. Основні завдання науки конституційного права. Система науки конституційного права. Функції науки конституційного права. Методологія науки конституційного права. Становлення науки конституційного права в Україні, (основні етапи розвитку, правові школи, провідні українські вчені-конституціоналісти). Розвиток конституційно-правових доктрин в Україні. Періодизація розвитку конституційно-правових доктрин.

Конституційне право України як навчальна дисципліна.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Конституційно-правові відносини.
2. Джерела конституційного права України.
3. Наука конституційного права України: поняття, предмет, система і джерела.
4. Тенденції розвитку конституційного права України як галузі права і науки.

Методичні вказівки:

Щоб розібратися в проблемних питаннях конституційно-правових відносин, треба з'ясувати хто є їх суб'єктами, об'єктами, за яких умов вони виникають, змінюються та припиняються. Далі слід розкрити особливості та види конституційно-правових відносин.

Щодо джерел конституційного права, необхідно: перелічити всі види джерел та охарактеризувати їх; зупинитися на особливостях таких найважливіших джерел конституційного права як закони та підзаконні акти. Обґрунтуйте, чому акти колишніх УРСР і УСРР і досі вважаються джерелами конституційного права України.

У ході вивчення подальших двох питань слід розібратися, чим наука конституційного права відрізняється від галузі права, для чого детально зупинитися на предметі, методи і функціях науки конституційного права України.

Завершити вивчення теми необхідно визначенням тенденцій розвитку конституційного права України як галузі права. Таких як: зростання ролі даної галузі права; демократизація; інтернаціоналізація; соціалізація; розширення предмету конституційного регулювання, деідеологізація.

Ситуаційні завдання

1. Характеризуючи об'єкти конституційного регулювання, студент Бовчук сказав, що конституційне право України регулює два блоки суспільних відносин: права і свободи людини і громадянина та належну організацію публічної влади. Дайте оцінку відповіді Бовчука.

2. На пропозицію викладача навести приклад конституційно - правової відповідальності студент Заєць відповів, що конституційно-правові норми мають одно- або двочленну структуру (диспозиція; диспозиція і гіпотеза) і, в силу цього, не можуть передбачити юридичної відповідальності. Дайте оцінку відповіді.

3. На одному із семінарських занять виникла суперечка з приводу співвідношення термінів "державне право" та "конституційне право". Частина студентів стверджувала, що вони використовуються як синоніми, тобто тотожні за значенням. Інші студенти вказували на те, що державне і конституційне право мають різний предмет. Студент Гупан відстоював точку зору про сутнісну різницю між конституційним і державним правом, пояснюючи використання різної термінології наявністю або відсутністю конституційного ладу в тій чи іншій країні. Яка ваша точка зору з цього приводу?

4. Розкриваючи питання "Предмет галузі конституційного права України", студент Мазур стверджував, що конституційно-правові норми регулюють виключно політичні відносини. Дайте оцінку відповіді студента Мазура. Чи можна, на вашу думку, виділити сферу однорідних суспільних відносин, які б складала предмет галузі конституційного права?

5. На одному із семінарських занять виникла дискусія з приводу визначення системи джерел галузі конституційного права України.

Студент Лисак стверджував, що джерелами конституційного права України є ті нормативні акти, які містять конституційно - правові норми. Студент Оборотов не погодився з таким твердженням, вказавши на визначальне значення для галузі конституційного права природного права. Студент Барченко висловив точку зору, що джерелами конституційного права України можуть бути і міжнародно – правові акти. Яка ваша точка зору?

6. Визначіть в наведених нормах з Конституції України їхні складові частини (гіпотезу, диспозицію і санкцію):

А. "Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави" (ст.12).

Б. "Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів." (частина перша ст. 44).

В. "Громадянам, які належать до національних меншин відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних та комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства" (частина 5 ст. 53).

Тема 2. Основи вчення про Конституцію

Конституціоналізм як загальна теорія конституції. Поняття, сутність і характерні ознаки конституціоналізму як політико-правового явища. Періодизація розвитку конституційно-правової думки в Україні. Загальна характеристика основних конституційних актів та проектів Основного Закону України 1992–1996 рр. Політико-правова характеристика сучасного етапу становлення нової конституційної системи України. Витоки та перспективи розвитку українського конституціоналізму.

Поняття і сутність конституції. Форма, структура, юридичні властивості та функції конституції. Конституція як нормативно-правовий акт і як документ. Види конституцій. Місце конституції в системі національного законодавства.

Структура, зміст, особливості і юридичні властивості Конституції України.

Підготовка, прийняття і зміна конституції.

Реалізація конституції. Правова охорона Конституції України: поняття, зміст та особливості. Система правової охорони Конституції України.

Політична та конституційна реформи в Україні на сучасному етапі. Основні чинники, що обумовлюють необхідність реформ. Зміст, спрямованість і взаємозв'язок політичної й конституційної реформ.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Конституційний процес в Україні 1990-1996 рр

2. Сучасний конституційний процес в Україні.

3. Основні характеристики і структура Конституції України.

4. Процедура внесення змін та доповнень до Конституції України.

Методичні вказівки:

Розглядаючи перше питання, важливо прослідити конституційний процес в Україні, що здійснювався по трьох напрямках (розробка проекту нової конституції, внесення змін і доповнень в діючу тоді Конституцію 1978 р., прийняття нових конституційних законів). В цьому питанні важливо зупинитися на «Концепції нової Конституції України» і «Конституційному договорі», їх ролі в розробці та прийнятті нової Конституції.

Треба розуміти, що з прийняттям Конституції України 1996 р. конституційний процес не закінчується, а виходить на новий рівень. Відповідаючи на друге питання необхідно показати які зміни, коли і ким були внесені до Конституції України законом України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р.

При розгляді третього питання важливо використовувати загальні теоретичні знання про Конституцію як Основний Закон держави, одержані при вивченні першого питання семінарського заняття № 1 цієї теми, для практичного застосування їх при характеристиці Конституції України 1996 р. Характеризувати Конституцію України потрібно по всіх основних параметрах: функції; принципи; структура (необхідно знати назви розділів Конституції, щоб визначити основні суспільні відносини, врегульовані нею).

Детальніше необхідно зупинитися на особливій процедурі внесення змін і доповнень до Конституції України, а також роз'яснити роль «перехідних положень» Конституції України.

Ситуаційні завдання

1. На засіданні студентського гуртка обговорювалося питання про легітимність Конституції України 1996 року студент Марків висловив точку зору, що конституція може мати легітимний характер лише за умови затвердження її народом шляхом референдуму. Студент Бедьо стверджував, що конституція може мати легітимний характер і в разі прийняття парламентом держави, і навіть якщо вона затверджується главою держави. Яка ваша точка зору?

2. На семінарському занятті виникла дискусія з приводу змісту поняття "конституція держави". Студент Бондар стверджував, що будь-яка держава має свою конституцію. Студент Зінько відмітив, що можна говорити про наявність конституції лише в тих державах, де вона має форму закону (кількох законів) Студент Коваленко звернув увагу на те, що конституція повинна встановлювати конституційний лад, визначати організацію конституційної держави. В іншому випадку взагалі не можна говорити про наявність конституції, навіть, за умови існування документа, що іменується конституцією. Дайте оцінку виступам студентів. В якому значенні вони використовували термін конституція держави?

3. Характеризуючи новітній конституційний процес в Україні, студент Капелюшко відмітив, що він почався в жовтні 1989 року, пов'язавши це з внесенням змін до Конституції УРСР 1978 року, які передбачили суттєву демократизацію виборчої системи, а згодом, і політичної системи українського суспільства в цілому. Студент Головчук не погодився з цим твердженням і відстоював точку зору про початок новітнього конституційного процесу в

Україні в липні 1990 року, обґрунтувавши її необхідністю конституційного закріплення нової моделі організації влади, передбаченої Декларацією "Про державний суверенітет України" від 16 липня 1990 року. Яка ваша точка зору?

Тема 3. Основи конституційного ладу України

Поняття, сутність, ознаки та система основних засад конституційного ладу України. Гарантії конституційного ладу України. Інститут захисту конституційного ладу.

Конституційні основи державного ладу України. Поняття й особливості державного ладу сучасної Української держави. Основні принципи державного ладу України. Механізм Української держави. Загальні засади побудови державних органів в Україні. Основні функції Української держави. Конституційні основи суспільного ладу України. Поняття і сутність суспільного ладу України. Громадянське суспільство: поняття і характерні риси. Система та основні принципи суспільного ладу України.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Конституційне регулювання економічної системи України.
2. Україна як соціальна держава.
3. Конституційні основи духовно-культурних відносин.
4. Захист основ конституційного ладу.

Методичні вказівки:

При підготовці першого питання необхідно знайти і проаналізувати статті Конституції, що регламентують основи економічної системи суспільства. Характеризуючи форми власності, студенти повинні звернути увагу на ст. 41 Конституції України і Закон України «Про власність».

Розглядаючи друге питання, необхідно зупинитися на характеристиці положення, що Україна - соціальна держава, назвати принципи соціальної держави. Слід знайти в Конституції статті, які б підтверджували, що держава в Україні повинна служити суспільству, усувати перешкоди, що обмежують свободу і рівність громадян, створювати людині нормальні умови існування, забезпечувати єдність різних соціальних верств населення і відносин між ними. Потрібно показати, як Конституцією України регулюються такі соціальні відносини як міжнаціональні відносини, відносини пов'язані з браком і сім'єю і т.д.

Кажучи про конституційне регулювання духовно-культурних відносин, студенти повинні з'ясувати, що духовно-культурні відносини - це відносини між людьми, відносини між людьми та їх об'єднаннями з державою та суспільством з приводу культурних і духовних благ. Спираючись на відповідні статті Конституції, необхідно показати, що в Україні духовне життя ґрунтується на таких принципах, як: ідеологічний плюралізм; свобода слова і думки, наукової, художньої і іншої творчої діяльності; свобода релігії і атеїзму і т.п.

Розглянувши закон України «Про основи національної безпеки України» слід вказати чому засади конституційного ладу потребують захисту, які напрямки захисту передбачені в законі, хто є суб'єктами та об'єктами національної безпеки. Після цього треба зупинитись на характеристиці сучасної символіки української держави (герб, стяг і гімн).

Ситуаційні завдання

1. З посиланням на конкретні статті Конституції України охарактеризуйте існуючу в Україні форму правління, форму державного устрою та політичний режим.

2. На прохання викладача навести приклади органів виконавчої влади, студент до них відніс:

- Київського обласного військового комісара;
- управління МВС України Вінницької області;
- прокуратуру Оболонського району;
- Академію наук України;
- виконавчий комітет Таврійської селищної ради;
- Херсонську обласну раду.

Дайте оцінку відповіді студента.

3. Використовуючи положення чинної Конституції України, скласти схему взаємних векторів механізму "стримувань і противаг" між органами законодавчої, виконавчої та судової влади України. При виконанні завдання зазначити статтю (частину статті) Конституції України, на основі якої зроблено висновки.

Тема 4. Основи правового статусу особи в Україні

Загальні засади конституційно-правового статусу людини та громадянина в Україні. Правовий статус людини та громадянина як інститут конституційного права. Сучасна концепція прав людини та її відображення в Конституції України. Поняття, сутність і принципи громадянства України. Політико-правовий огляд становлення та розвитку інституту громадянства в Україні. Набуття і припинення громадянства. Особливості правового положення в Україні іноземних громадян та осіб без громадянства. Конституційно-правовий статус біженців. Інститут притулку.

Основні принципи конституційно-правового інституту прав і свобод людини. Міжнародно-правові стандарти прав людини. Механізм реалізації та гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні. Поняття і сутність основних гарантій реалізації та захисту (охорони) прав і свобод людини та громадянина в Україні. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Поняття і принципи правового статусу особи.
2. Міжнародні стандарти прав людини і громадянина.

3. Поняття, принципи, підстави і умови набуття та припинення громадянства України.

4. Підстави припинення громадянства України.

Методичні вказівки:

Розглядаючи перше питання, необхідно дати поняття правового статусу людини і громадянина як сукупності основних прав, свобод і обов'язків громадян, а також гарантій їх здійснення. Відповідаючи на це питання, студенти повинні визначити співвідношення між поняттями «право» і «свобода», «людина» і «громадянин», які категорії населення, що не є громадянами України, проживають в ній.

Далі необхідно розповісти, чому на сучасному етапі так багато уваги в більшості країн світу та в міжнародних відносинах приділяється правам людини, охарактеризувати основні міжнародні акти, що стосуються прав і свобод людини.

Знання цього матеріалу важливе і для того, щоб, відповідаючи на подальші питання семінарського заняття, студенти змогли визначити наскільки основні права і свободи, що закріплені в Конституції України, відповідають міжнародним стандартам.

При підготовці до третього питання семінарського заняття основну увагу слід приділити Закону України «Про громадянство України». Дати поняття і проаналізувати принципи громадянства України. Розкрити характер зв'язку громадянина України і держави. Відповідаючи на це питання необхідно: знати категорії осіб, що є громадянами України, і умови набуття громадянства; назвати підстави набуття громадянства; показати, яким категоріям осіб надаються пільги при набутті громадянства України і, навпаки, за яких умов неможливе набуття громадянства.

Відповідаючи на четверте питання слід з'ясувати в яких випадках припиняється громадянство України? Чи існують обмеження права виходу з громадянства України?

Ситуаційні завдання

1. І. В. Гавкалюк, родина якої переїхала на постійне місце проживання до Канади, звернулася в дипломатичне представництво України з проханням про припинення громадянства України. У заяві йшлося і про припинення громадянства України її 15-річного сина. Чоловік Гавкалюк згоди на зміну громадянства України на громадянство Канади не дав. Який порядок і умови набуття та припинення громадянства України? Який порядок зміни громадянства дітей? Чи зміниться громадянство Гавкалюк у конкретній ситуації?

2. Громадянка Уругваю Ману з двома дітьми, віком 8 та 15 років, приїхала в м. Київ за туристичною путівкою, де вона познайомилася з громадянином України Горенком і вийшла за нього заміж. Гончарук усиновив дітей Ману. Чи набула Ману внаслідок укладання шлюбу з Горенком громадянства України? Чи набудуть громадянства України діти Ману?

3. Засуджений за розбій громадянин України Гагашвіллі відбував покарання в колонії посиленого режиму в с. Товмачик Івано-Франківської області. Він

звернувся з проханням про вихід з громадянства України і прийняття його в громадянство Грузії. Які органи і яким чином повинні розглянути заяву Гагашвілі?

4. Канадський громадянин українського походження М. Кузенко звернувся до комісії з питань громадянства при Президенті України з проханням прийняти його до громадянства України. Який порядок вирішення цього питання?

Тема 5. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

Поняття і види основних прав і свобод людини та громадянина в Україні. Громадянські права й свободи людини. Поняття та види природних прав і свобод людини. Право людини на життя і повагу до її гідності. Право на свободу й особисту недоторканність. Недоторканність житла, таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Невтручання в особисте і сімейне життя.

Політичні права та свободи громадян України. Свобода пересування, вибору місця проживання, право вільного залишення території України та повернення в Україну. Право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації. Право на участь в управлінні державними та громадськими справами, у виборах і референдумах. Право на участь у зборах, мітингах, демонстраціях та інших політичних акціях. Право громадян на звернення. Право на інформацію.

Економічні, соціальні та культурні (духовні) права і свободи людини та громадянина в Україні.

Конституційні обов'язки людини та громадянина в Україні. Обов'язок захищати Вітчизну. Обов'язок шанувати державні символи України. Обов'язок неухильно додержувати Конституції України та законів України. Обов'язок сплачувати податки і збори. Обов'язок не заподіювати шкоди природі, культурній спадщині, не посягати на права та свободи, честь і гідність інших людей.

Тема 6. Конституційні основи функціонування об'єднань громадян в Україні

Поняття та види об'єднань громадян. Правові засади створення і діяльності об'єднань громадян в Україні. Обмеження на створення і діяльність об'єднань громадян. Обмеження на створення і діяльність організаційних структур осередків політичних партій. Принципи діяльності об'єднань громадян в Україні. Вимоги до засновників та членів об'єднань громадян. Легалізація (офіційне визнання) об'єднань громадян. Реєстрація об'єднань громадян. Види статусу об'єднань громадян. Припинення діяльності об'єднання громадян. Права зареєстрованих об'єднань громадян. Права громадських організацій та політичних партій. Правові основи контролю держави за організацією і функціонуванням об'єднань громадян. Відповідальність за порушення законодавства об'єднань громадян в Україні. Обмеження на створення і діяльність об'єднань громадян. Обмеження на створення.

Поняття та види релігійних організацій в Україні. Правові засади створення і діяльності релігійних організацій в Україні. Право на свободу світогляду і віросповідання. Державна реєстрація релігійних організацій. Припинення діяльності релігійних організацій. Права релігійних організацій. Відокремлення церкви (релігійних організацій) від держави. Відокремлення школи від церкви.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Порядок створення політичних партій.
2. Фінансування політичних партій.
3. Державний контроль за діяльністю політичних партій.

Методичні вказівки:

Самостійно вивчаючи перше питання важливо зосередити увагу на забороні створення політичних партій, та на умови їх членства. При цьому необхідно звернути увагу на те, що політична партія в обов'язковому порядку повинна мати програму, статут, символіку. Тут же треба назвати документи, які подаються до міністерства юстиції для реєстрації політичної партії, який термін відводиться на розгляд цих документів та підстави відмови в реєстрації. Наприкінці цього питання необхідно вказати на основні права які надаються зареєстрованій політичній партії.

Далі необхідно дати детальний аналіз фінансування політичних партій: хто не може фінансувати політичну партію, яка діяльність політичних партій фінансується за рахунок коштів державного бюджету, який існує порядок виділення коштів, які партії мають на це право. Також треба вказати підстави припинення державного фінансування: такі як реорганізація (за винятком злиття та приєднання до інших партій які мають право на державне фінансування), ліквідація, анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії, а також нецільове використання коштів. Закінчуючи відповідь студент має зазначити, що державний контроль за використанням коштів, виділених з Державного бюджету, здійснює Рахункова палата та Головне контрольно-ревізійне управління України.

Відповідаючи на останнє питання необхідно визначити коло суб'єктів державного контролю в різних галузях діяльності політичних партій. Наприкінці відповіді слід підкреслити, що в разі порушення законодавства України до політичних партій можуть бути застосовані наступні заходи: попередження про недопущення незаконної діяльності та заборона політичної партії.

Ситуаційне завдання. 1. 20 травня 2021 року Міністерство юстиції України зареєструвало політичну партію «Українська імперія», метою діяльності якої є включення до складу території сучасної України тих українських земель, які раніше входили до складу УНР, ЗУНР, УРСР, УСРР. При цьому, партія зобов'язується в політичній боротьбі не переслідувати цілі, які спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи

людини, здоров'я населення, забороняються. Чи є легітимним існування такої політичної партії. Обґрунтуйте свою позицію посилаючись на норми чинного законодавства.

Тема 7. Форми безпосередньої демократії в Україні

Теоретичні основи безпосереднього народовладдя. Поняття та основні форми прямого народовладдя. Представницька і безпосередня демократія: поняття, характерні риси й особливості. Основні форми безпосередньої демократії. Поняття і види виборів і виборчих систем. Мажоритарна, пропорційна та змішана виборчі системи: основні характеристики. Становлення інституту виборів в Україні. Об'єктивні передумови та значення переходу від змішаної до пропорційної системи виборів Верховної Ради України.

Виборче право України. Об'єктивне і суб'єктивне, активне та пасивне виборче право. Конституційно-правові принципи виборів в Україні. Основні положення виборчого процесу в Україні.

Референдум як форма народного волевиявлення. Поняття і види референдумів. Демократичні засади підготовки, проведення та реалізації рішень референдумів. Відповідальність за порушення законодавства про вибори і референдум в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Конституційні принципи виборчого права.
2. Основні стадії виборчого процесу.
3. Поняття та предмет референдумів.
4. Порядок призначення та проведення референдумів.

Методичні вказівки:

Висвітлюючи перше питання, потрібно не тільки охарактеризувати принципи виборчого права України, але і проаналізувати, наскільки вони відповідають міжнародним стандартам.

Відповідаючи на друге питання, слід проаналізувати стадії виборчого процесу. При цьому потрібно звернути увагу на порядок призначення виборів. В чий компетенції знаходиться призначення чергових та позачергових виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради АРК, Президента України, місцевих рад? Як реалізується принцип гласності на цьому етапі? Хто формує виборчі органи? Розглядаючи питання про виборчі органи, дуже важливо звернути увагу на їх склад і повноваження, вказати на умови, відповідно до яких створюються виборчі округи та ділянки.

Важливим моментом в організації демократичних виборів є складання списків виборців. Ким вони складаються? В які терміни? Що робити громадянину України, якого не включено до списку виборців або незаконно виключено з нього?

Необхідно також детально розглянути процедуру реєстрації кандидатів і списків. Студенти повинні вміти відповісти на питання: хто може відмінити

рішення про реєстрацію кандидата і в якому випадку? Чому розмір особистого виборчого фонду є обмеженим?

Практичне значення має знання порядку проведення агітаційної кампанії; прав громадян, громадських об'єднань, органів державної влади, зокрема міліції та обмежень в проведенні передвиборної кампанії, порядку проведення голосування і підбиття підсумків.

Необхідно знати, в яких випадках проводяться: повторне голосування, повторні вибори, чим вони відрізняються.

Опанування наступного питання передбачає визначення поняття референдуму. Далі треба вказати, які бувають референдуми і на яких засадах вони здійснюються, Слід визначити питання, що становлять предмет референдумів.

Відповідаючи на останнє питання необхідно окреслити коло суб'єктів, які мають право призначати референдум. Також необхідно охарактеризувати стадії проведення референдуму, вказати які органи створюються для організації та проведення референдумів, яка юридична сила рішень, прийнятих на референдумі.

Ситуаційні завдання. 1. Під час ознайомлення зі списком виборців до виборів народних депутатів України, громадянин Федюк виявив неточність в зазначених про нього даних Федюк звернувся із заявою про неправильність в списку виборців до голови дільничої виборчої комісії. Голова комісії відмовився розглянути заяву Федюк, порадивши йому звернутися до районної державної адміністрації. Дайте юридичний аналіз наведеній ситуації.

Тема 8. Конституційно-правові основи організації і здійснення державної влади в Україні

Державна влада як інститут конституційного права. Складові публічної влади. Механізм держави, державний апарат та державний орган. Основні риси органу державної влади. Правовий статус органу державної влади.

Система органів державної влади, її елементна характеристика; фактори, що впливають на формування державних органів в Україні.

Органи законодавчої влади. Органи виконавчої влади. Органи судової влади. Місце Президента України, органів прокуратури та інших державних органів зі спеціальним статусом у системі органів державної влади.

Принципи організації і діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення та практика реалізації в Україні. Універсальні та спеціальні принципи.

Тема 9. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України

Парламентаризм як соціально-правовий феномен. Становлення парламентаризму в Україні.

Конституційно-правовий статус Верховної Ради України (порядок формування, трок повноважень, дострокове припинення діяльності, склад і структура, функції, компетенція, форми роботи парламенту). Верховна Рада України в системі органів державної влади України. Законодавчий процес у Верховній

Раді України. Комітети, постійні, тимчасові та інші комісії Верховної Ради України. Депутатські групи та фракції, коаліція депутатських фракцій, погоджувальна рада депутатських фракцій. Голова Верховної Ради України: конституційно-правовий статус.

Конституційно-правові засади законодавчого процесу. Стадії законодавчого процесу. Право законодавчої ініціативи. Реєстрація та внесення законопроекту на розгляд Верховної Ради. Перше, друге та третє читання законопроекту. Підписання та набрання чинності закону.

Парламентський контроль. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Конституційно-правовий статус Рахункової палати.

Поняття, зміст, завдання та основні напрямки здійснення парламентської реформи в Україні. Проблеми реформування статусу Верховної Ради України на сучасному етапі конституційно-правової реформи в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Законодавчий процес в Україні. Акти Верховної Ради України.
2. Форми діяльності народного депутата України.

Методичні вказівки:

При висвітленні першого питання, необхідно дати поняття і визначити стадії законодавчого процесу, назвати суб'єктів законодавчої ініціативи, розкрити значення кожного з читань законопроектів, детально освітити процедуру прийняття, підписання, санкціонування, публікації та набуття чинності Законів України. Охарактеризувати акти, що приймаються Верховною Радою України.

Ситуаційні завдання

1. На засіданні одного з комітетів Верховної Ради України заслухали народного депутата К. про виконання ним депутатських доручень. Зазначалось, що депутат несумлінно ставиться до виконання своїх обов'язків: систематично не з'являється на засідання Верховної Ради України тощо. У чому сутність депутатського мандата? Проаналізуйте чинне законодавство і визначіть, які види дисциплінарних стягнень можуть бути застосовані до народного депутата.
2. Кандидат у народні депутати під час передвиборчої кампанії був підданий заходам адміністративного стягнення, що накладаються у судовому порядку. Чи діє в даному випадку принцип недоторканості кандидата в депутати? Вирішить казус відповідно діючого законодавства.
3. На семінарі обговорювалося питання про те, які риси характеризують Верховну Раду України як парламент. Студент Зайченко, розкриваючи це питання, підкреслив, що основними рисами парламенту є колегіальність та виборність. Студент Бігун стверджував, що парламентом можна вважати будь-який виборчий орган, який здійснює законодавчу діяльність. Дайте оцінку відповідям студентів.

Тема 10. Конституційно-правовий статус народного депутата України

Конституційно-правовий статус народного депутата України. Основні принципи правового статусу депутата.

Строк повноважень народного депутата. Дострокове припинення повноважень народного депутата: підстави й порядок.

Повноваження народного депутата України. Депутатський імунітет та індемнітет. Конституційні гарантії діяльності народного депутата України. Основні форми й методи депутатської діяльності. Основи депутатської етики.

Тема 11. Конституційно-правовий статус Президента України

Загальна характеристика і становлення інституту президента. Правова природа, соціальне призначення і політична роль президента як глави держави.

Формування інституту президента в Україні.

Президент України – глава держави. Порядок заміщення посади Президента України. Вибори Президента в Україні: загальна характеристика.

Строк повноважень Президента України; причини та умови дострокового припинення повноважень. Відповідальність глави держави.

Функції і повноваження Президента України. Місце та роль Президента у реалізації принципу “стримувань і противаг”.

Адміністрація Президента України.

Проблеми реформування статусу Президента України на сучасному етапі здійснення конституційно-правової реформи в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Офіс Президента України.
2. Повноваження Президента України у сфері виконавчої влади.

Методичні вказівки:

Розкриваючи поставлене питання треба розповісти що являє собою апарат (Адміністрація) Президента, хто входить до його складу та перелічити його основні завдання, порядок формування та повноваження Голови Адміністрації.

Описати взаємодію глави держави з органами виконавчої влади, зокрема в процесі контрасигнації. Які акти Президента України у відповідності до ст.106 Конституції України підлягають скрапленню підписами Прем’єр-міністра та міністра, відповідального за акт і його виконання.

Ситуаційні завдання. Орган законодавчої влади прийняв рішення, яким втрутився в оперативну діяльність органів виконавчої влади. Президент України звернувся з листом до Голови Верховної Ради і зажадав перегляду прийнятого рішення. На що парламент відреагував повторенням попереднього рішення. Посилаючись на принцип розподілу влади, Президент України оголосив вищезгадане рішення парламенту таким, що прийняте з порушенням Конституції і тому не чинним. Чи правильно діяв Президент України? Якщо так (ні), то чому?

1. Опираючись на норми Конституції України, складіть схему “Президент України у механізмі “стримувань і противаг”.

Тема 12. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади

Поняття виконавчої влади і система її органів. Конституційно-правовий статус Уряду України – Кабінету Міністрів України (структура, порядок утворення, повноваження, основні форми і напрями діяльності, відповідальність уряду). Кабінет Міністрів України у системі органів державної влади України.

Зміна конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів України в умовах проведення в Україні конституційної реформи: переходу від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми державного правління. Міністерства, державні комітети, інші центральні органи виконавчої влади України: порядок формування, структура, компетенція, основні напрями і форми діяльності. Акти органів виконавчої влади.

Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади. Порядок формування, структура, повноваження, основні напрями і форми діяльності місцевих державних адміністрацій. Відповідальність місцевих органів виконавчої влади. Взаємодія місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування.

Завдання для самостійної роботи:

Законспекуйте: Система органів виконавчої влади в областях.

Методичні вказівки: Необхідно зупинитися на специфіці органів виконавчої влади в областях. Треба відмітити, що органом виконавчої влади в областях є обласні державні адміністрації, яких очолюють голови ОДА, що призначаються Президентом України. Однак слід вказати, що конституційна реформа 2015 р. кардинально міняє цю систему. Тепер єдиними посадовими особами, що призначатимуться з центру будуть префекти, який наділять особливим правовим статусом. Далі слід розкрити порядок формування та склад органів виконавчої влади в областях, їх функції та повноваження.

Ситуаційні завдання. 6 травня 1992 р. на сьомій сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим були прийняті Конституція Республіки Крим і Закон про порядок введення в дію Конституції Республіки Крим. Деякі статті Конституції Республіки Крим суперечили Конституції України і чинному законодавству України. Так, у ст. 24 Конституції Автономної Республіки Крим передбачалося, що громадянам Республіки Крим у межах її території гарантується свобода пересування і вибір місця проживання, а також право добровільно виїздити з Республіки Крим в інші держави і повертатися до неї. Ст. 26 Конституції Республіки Крим закріплено, що громадянам Республіки гарантується свобода слова, безперешкодне розповсюдження в усній, письмовій або в іншій формі своїх поглядів і переконань. Ніхто не може переслідуватися за свої переконання. Проаналізуйте наведені норми Конституції Автономної Республіки Крим з погляду чинного законодавства України. Який механізм приведення зазначених норм Конституції Республіки Крим у відповідність до законодавства України?

Тема 13. Конституційно-правові основи судової системи та органів прокуратури

Конституційні засади організації судової влади в Україні. Загальна характеристика судової системи України.

Система судів загальної юрисдикції України (місцеві, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд). Порядок утворення, структура та повноваження судів загальної юрисдикції. Основні конституційні принципи судочинства в Україні. Участь народних засідателів і присяжних у здійсненні правосуддя.

Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Порядок формування Конституційного Суду і його склад. Функції та повноваження Конституційного Суду. Порядок діяльності Конституційного Суду і процедури розгляду ним справ. Регламент Конституційного Суду України. Право на звернення до Конституційного Суду України. Висновки Конституційного Суду України щодо відповідності Конституції України законів та інших нормативно-правових актів: поняття, порядок винесення та юридичне значення. Тлумачення Конституційним Судом України Конституції та законів України: поняття, порядок та юридичне значення.

Адвокатура України: поняття та конституційно-правовий статус. Роль адвокатури у забезпеченні конституційних прав і свобод людини та громадянина в процесі судочинства. Конституційно-правовий статус прокуратури України. Система і структура прокуратури. Функції і повноваження прокуратури. Порядок діяльності органів прокуратури. Акти органів прокуратури.

Поняття, суть, завдання та основні напрями здійснення судової реформи в Україні. Концепція судово-правової реформи в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Соціальна роль і система судової влади в Україні.
2. Конституційні принципи здійснення правосуддя в Україні.
3. Конституційний статус суддів, присяжних і народних засідателів в Україні.
4. Конституційний Суд України: порядок формування, склад і повноваження.

Методичні вказівки:

При висвітленні першого питання необхідно показати, що судова влада - невід'ємний механізм здійснення державної влади і в системі розподілу влад вона покликана зберігати їх рівновагу, захищаючи права, свободи та законні інтереси всіх суб'єктів суспільних відносин. Необхідно визначити функції, цілі і задачі судової влади. Вивчивши розділ VIII Конституції України, студенти повинні визначити систему судової влади в Україні, принципи організації судів, пояснити значення пункту 12 в розділі XV Конституції України. Необхідно охарактеризувати систему судів загальної юрисдикції в Україні, до якої належать місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд, пояснити, як реалізуються в Україні принципи територіальності та спеціалізації. Вивчаючи друге питання слід детально розглянути принципи правосуддя, такі як: здійснення правосуддя виключно судами; незалежність судів; презумпція невинуватості; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; правова допомога при вирішенні справ у судах; змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;

забезпечення обвинуваченому права на захист; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом; обов'язковість рішень суду.

Характеризуючи правовий статус суддів в Україні, перш за все слід визначити хто може бути суддею, а хто не може, який термін повноважень судді. Далі розповісти про порядок призначення (обрання) судді на посаду. Після цього перелічити права та обов'язки суддів. Потім треба охарактеризувати правовий статус народних засідателів та присяжних (вимоги до народних засідателів та присяжних, підстави та порядок звільнення від виконання обов'язків народного засідателя та присяжного). Наприкінці питання слід вказати які права мають народні засідателі та присяжні і які існують гарантії їх здійснення.

Відповідаючи на четверте питання треба розглянути таку ланку в системі судової влади, як Конституційний Суд України. З цією метою потрібно проаналізувати розділ XII Конституції і Закон України «Про Конституційний Суд України». На підставі цього, визначити місце, роль і значення Конституційного Суду в системі державних органів України, основну мету його діяльності, а також задачі, що стоять перед ним. Особливу увагу треба приділити повноваженням Конституційного Суду. Необхідно розглянути особливості формування Конституційного Суду, порядок і підстави припинення їх повноважень, проаналізувати акти Конституційного Суду.

Ситуаційні завдання

1. Голова міста Коломия звернувся до прокурора Коломийського району з проханням дати тлумачення положенням статті 13 Конституції України, яка визначає об'єкти права власності Українського народу. В отриманій відповіді стверджувалося, що Конституція України визначає землю, її надра, інші природні ресурси як об'єкти виключного права власності Українського народу, а від його імені це право можуть здійснити лише органи публічної влади. На підставі даного тлумачення Коломийська міська рада прийняла рішення про припинення приватизації земельних ділянок у межах міста. Чи можна вважати тлумачення Конституції України, зроблене прокурором Коломийського району, офіційним?

2. Мешканець міста Луцьк гр. Сирота, який перебуває на лікуванні в м.Євпаторії (АРК), звернувся до Євпаторійського міського суду з позовом до адміністрації санаторію, вимагаючи повернути йому частину грошей, сплачених за путівку, в зв'язку з тим, що він прибув до санаторію на 5 днів пізніше зазначеного в путівці строку. Суддя відмовився прийняти позов, оскільки він був написаний українською мовою, а сам суддя цією мовою погано володіє. Дайте правову оцінку діям судді.

3. Гр. Тарасенко О.К. звернувся до Конституційного Суду України зі скаргою на вирок Харківського обласного суду відносно свого сина Тарасенко О.О. про неправильне його засудження. Чи входить розгляд подібних справ до компетенції Конституційного Суду України? Обґрунтувати висновок.

4. Скласти порівняльну таблицю, в якій:

А) вказати функції Верховного Суду України та Конституційного Суду України;
Б) визначити порядок призначення (обрання) суддів Конституційного та Верховного Судів України.

Тема 14. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні

Територіальний устрій як категорія конституційного права. Територія держави як об'єкт конституційно-правових відносин. Конституційно-правовий статус кордонів держави; територіальна юрисдикція держави. Державна територія України (поняття, основні етапи формування, проблема співвідношення державної території з українською етнічною територією). Державний кордон України.

Принципи територіального устрою в Україні. Адміністративно-територіальний устрій України. Адміністративно-територіальні одиниці.

Столиця України: особливості політико-правового статусу. Севастополь як місто загальнодержавного значення.

Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим. Особливості організації та функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування на території Кримського півострова.

Основні положення Концепції адміністративної реформи в Україні щодо реформи адміністративно-територіального устрою держави.

Міське самоврядування як конституційно-правовий інститут (поняття, сутність, основні теорії, сучасні моделі місцевого самоврядування). Європейська хартія місцевого самоврядування.

Становлення, сучасний стан і перспективи розвитку конституційно-правового інституту місцевого самоврядування в Україні. Система та основні принципи місцевого самоврядування в Україні.

Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування (порядок утворення, структура, форми діяльності, компетенція). Депутат місцевої Ради поняття та правовий статус. Повноваження районних та обласних Рад. Голови районних та обласних Рад. Селищні та сільські ради, їх виконавчі органи. Сільський, селищний, міський голова. Служба в органах місцевого самоврядування: загальні положення. Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі.

Зміст, завдання та основні напрями здійснення реформи місцевого самоврядування в Україні.

Завдання для самостійної роботи:

Законспектувати:

1. Адміністративно-територіальний устрій України.
2. Правовий статус Автономної Республіки Крим
3. Міське самоврядування: поняття і принципи.
4. Система і організаційно-правова основа місцевого самоврядування.

Методичні вказівки:

При відповіді на перше питання необхідно розкрити поняття «державна територія», «адміністративно-територіальний устрій», вказати принципи на яких заснований територіальний розподіл. Обов'язково необхідно зупинитись на системі адміністративно-територіального устрою. Треба вказати, що вона складається з трьох ланок; має 2 міста зі спеціальним статусом - Київ та Севастополь (пояснити чому саме цим містам було надано спеціальний статус). Розглядаючи друге питання слід зупинитися на конституційному статусі Автономної Республіки Крим, її повноваженнях.

Опанування третього питання передбачає визначення поняття та принципів місцевого самоврядування, таких як: народовладдя; законності; гласності; колегіальності; поєднання місцевих і державних інтересів; виборності; правової, організаційної і матеріально-фінансової самостійності, у рамках повноважень, визначених законодавством України; підзвітності і відповідальності перед територіальними громадами їхніх органів і посадових осіб; державної підтримки і гарантій місцевого самоврядування; судового захисту прав місцевого самоврядування.

Відповідаючи на наступне питання треба показати систему місцевого самоврядування, охарактеризувати такі поняття, як: «територіальна громада», «місцевий референдум», «органи самоорганізації населення». Зупинитися на характеристиці місцевого самоврядування, організації правової, матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування.

Ситуаційні завдання

1. З метою вдосконалення територіального устрою України Верховна Рада України скасувала адміністративний поділ щодо кількох районів в Автономній Республіці Крим і перейменувала деякі населені пункти в Херсонській області. Яка Ваша думка з цього питання? Які правові підстави вирішення цих питань?
2. Проаналізувавши положення Законів України “Про місцеве самоврядування в Україні” та “Про місцеві державні адміністрації”, скласти порівняльну таблицю повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій.
3. Порівняйте та проаналізуйте зміст положень Європейської хартії про місцеве самоврядування з положеннями Розділу XI Конституції України 1996 року ("Місцеве самоврядування") і відповідними положеннями Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні". Визначіть, чи є в Європейській хартії про місцеве самоврядування положення, які не знайшли своєї реалізації в чинній Конституції України та в Законі України "Про місцеве самоврядування в Україні". Якщо вони є, то чим це можна пояснити? Необхідно обґрунтувати свої відповіді.

Тема 15. Конституційно-правові основи національної безпеки і оборони України

Поняття та сутність національної безпеки України. Суб'єкти, об'єкти та принципи національної безпеки України. Національні інтереси та загрози

національній безпеці України. Основні напрями державної політики у сфері національної безпеки України.

Система забезпечення національної безпеки України: поняття та структура. Основні функції системи забезпечення національної безпеки України.

Рада національної безпеки і оборони України (РНБО): конституційно-правовий статус.

Оборона України в системі гарантування її національної безпеки. Поняття, основи та організація оборони України. Правові основи діяльності державних органів щодо забезпечення оборони України.

Збройні Сили України як гарант її національної безпеки та оборони. Загальний військовий обов'язок, форми його реалізації та законодавче забезпечення. Військова служба: поняття, види і порядок проходження. Завдання та основні напрями реформування Збройних Сил України.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

для підготовки до підсумкового контролю

1. Поняття конституційного права України. Предмет і метод конституційного права України
2. Система галузі конституційного права України
3. Конституційно-правові відносини: поняття, суб'єкти, об'єкти. Юридичні факти у конституційному праві України
4. Конституційно-правова відповідальність: поняття, особливості, види
5. Джерела конституційного права України права: поняття, особливості, види
6. Наука конституційного права України
7. Конституційне право України як навчальна дисципліна
8. Поняття, структура та ознаки конституціоналізму
9. Поняття та суть конституції. Соціальна сутність конституції
10. Форма і структура конституції.
11. Класифікація конституцій
12. Механізм реалізації Конституції України
13. Прийняття та зміна конституції
14. Загальна характеристика Конституції Автономної Республіки Крим
15. Правова охорона Конституції України
16. Поняття, суть, ознаки та гарантії конституційного ладу України
17. Поняття та принципи державного ладу України
18. Поняття, принципи та структура суспільного ладу. Конституційне регулювання суспільних відносин в Україні
19. Конституційні основи правового статусу особи в Україні
20. Поняття громадянства і належність до громадянства України
21. Принципи громадянства України
22. Порядок набуття громадянства України
23. Порядок припинення громадянства України
24. Державні органи, які беруть участь у вирішенні питань громадянства
25. Конституційно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства, біженців, закордонних українців та і

26. мігрантів в Україні.
27. Право притулку в Україні
28. Поняття і види основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні
29. Міжнародно-правові стандарти прав та свобод людини і громадянина
30. Особисті (громадянські) права та свободи людини і громадянина
31. Політичні права і свободи громадян України
32. Соціально-культурні права і свободи людини і громадянина
33. Економічні права і свободи людини і громадянина
34. Конституційні обов'язки людини і громадянина
35. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні
36. Поняття та форми безпосередньої демократії
37. Поняття, соціальні функції та види виборів
38. Поняття виборчого права. Принципи виборчого права України
39. Поняття та види виборчих систем
40. Виборчий процес та його етапи
41. Поняття, соціальне призначення та види референдумів.
42. Порядок проведення референдумів
43. Державна влада як інститут конституційного права
44. Система органів державної влади
45. Принципи організації та діяльності органів державної влади
46. Поняття парламенту та парламентаризму
47. Конституційно-правовий статус парламенту України – Верховної Ради України
48. Структура Верховної Ради України
49. Організація роботи Верховної Ради України
50. Функції та повноваження Верховної Ради України
51. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради з прав людини.
52. Рахункова палата України
53. Акти Верховної Ради України. Законодавчий процес
54. Конституційно-правовий статус народного депутата України. Депутатський мандат.
55. Форми роботи народного депутата України
56. Права та обов'язки народного депутата України
57. Гарантії здійснення депутатських повноважень
58. Загальна характеристика інституту президента
59. Порядок обрання Президента України
60. Функції та компетенція Президента України
61. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України
62. Консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи й служби Президента України. Адміністрація Президента України
63. Поняття виконавчої влади та її функції
64. Система органів виконавчої влади в Україні

65. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України
66. Конституційно-правовий статус центральних органів виконавчої влади
67. Місцеві органи виконавчої влади: види, призначення, повноваження
68. Конституційні засади правосуддя в Україні
69. Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні
70. Конституційно-правовий статус прокуратури
71. Конституційно-правовий статус адвокатури
72. Адміністративно-територіальний устрій як просторова основа місцевого самоврядування
73. Поняття та основні концепції походження місцевого самоврядування
74. Принципи, завдання та функції місцевого самоврядування
75. Основи місцевого самоврядування в Україні
76. Система місцевого самоврядування в Україні
77. Повноваження органів місцевого самоврядування
78. Гарантії місцевого самоврядування в Україні
79. Поняття, сутність, структура та різновиди національної безпеки України
80. Основні загрози національній безпеці України
81. Напрями державної політики у сфері національної безпеки
82. Повноваження суб'єктів забезпечення національної безпеки
83. Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативно-правові акти

1. Акт проголошення незалежності України : від 24 серп. 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>.
2. Декларація прав національностей України : від 1 листоп. 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>.
3. Декларація про державний суверенітет України : від 16 лип. 1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
4. Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади : затв. указом Президента України від 12 берез. 1996 р. № 179/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179/96>.
5. Конституція Автономной Республики Крым : закон Украины от 21 октября 1998 г. № 239к-2/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/krym/show/rb239k002-98>.
6. Конституція України : закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

7. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : закон України від 8 лип. 2011 р. № 3671-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>.
8. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим : закон України від 10 лют. 1998 р. № 90/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90/98-вр>.
9. Виборчий кодекс України : закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>.
10. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
12. Про Вищу раду правосуддя : закон України від 21 груд. 2016 р. № 1798-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.
13. Про громадські об'єднання : закон України від 22 берез. 2012 р. № 4572-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
14. Про громадянство України : закон України від 18 січ. 2001 р. № 2235-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>.
15. Про Державне бюро розслідувань : закон України від 12 листоп. 2015 р. № 794-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>.
16. Про державну службу : закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
17. Про державну таємницю : закон України від 21 січ. 1994 р. № 3855-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.
18. Про добровільне об'єднання територіальних громад : закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
19. Про доступ до публічної інформації : закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
20. Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні : закон України від 16 листоп. 1992 р. № 2782-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.
21. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.
22. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : закон

- України від 6 верес. 2012 р. № 5207-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>.
23. Про захист персональних даних : закон України від 1 черв. 2010 р. № 2297-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
24. Про інформацію : закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
25. Про Кабінет Міністрів України : закон України від 27 лют. 2014 р. № 794-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>.
26. Про комітети Верховної Ради України : закон України від 4 квіт. 1995 р. № 116/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-вр>.
27. Про Конституційний Суд України : закон України від 13 лип. 2017 р. № 2136-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.
28. Про місцеве самоврядування в Україні : закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
30. Про місцеві державні адміністрації : закон України від 9 квіт. 1999 р. № 586-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>.
31. Про молодіжні та дитячі громадські організації : закон України від 1 груд. 1998 р. № 281-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14>.
32. Про Національне антикорупційне бюро України : закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
33. Про національні меншини в Україні : закон України від 25 черв. 1992 р. № 2494-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>.
34. Про Національну поліцію : закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
35. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення: закон України від 23 верес. 1997 р. № 538/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97-вр>.
36. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : указ Президента України від 9 груд. 2010 р. № 1085/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010>.
37. Про політичні партії в Україні : закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2365-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>.

38. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : закон України від 22 верес. 2011 р. № 3773-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.
39. Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим : закон України від 2 берез. 2000 р. № 1524-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1524-14>.
40. Про прокуратуру : закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
41. Про Раду національної безпеки і оборони України : закон України від 5 берез. 1998 р. № 183/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>.
42. Про Рахункову палату : закон України від 2 лип. 2015 р. № 576-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.
43. Про Регламент Верховної Ради України : закон України від 10 лют. 2010 р. № 1861-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.
44. Про свободу совісті та релігійні організації : закон України від 23 квіт. 1991 р. № 987-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.
45. Про систему центральних органів виконавчої влади : указ Президента України від 15 груд. 1999 р. № 1572/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1572/99>.
46. Про службу в органах місцевого самоврядування : закон України від 7 черв. 2001 р. № 2493-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>.
47. Про статус депутатів місцевих рад : закон України від 11 лип. 2002 р. № 93-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15>.
48. Про статус народного депутата України : закон України від 17 листоп. 1992 р. № 2790-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.
49. Про столицю України – місто-герой Київ : закон України від 15 січ. 1999 р. № 401-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14>.
50. Про судоустрій і статус суддів : закон України від 2 черв. 2016 р. № 1402-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
51. Про телебачення і радіомовлення : закон України від 21 груд. 1993 р. № 3759-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.
52. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : закон

України від 23 груд. 1997 р. № 776/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-вр>.

53. Про центральні органи виконавчої влади : закон України від 17 берез. 2011 р. № 3166-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>.

54. Про Центральну виборчу комісію : закон України від 30 черв. 2004 р. № 1932-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-15>.

Основна навчальна та наукова література

1. Баймуратов М. А. Курс конституционного права Украины. Общая часть. Основы теории конституционного права / М. А. Баймуратов, А. В. Батанов. – Харьков : Одиссей, 2008. – 672 с.
2. Боняк В. О. Конституційне право України : навч. посіб. [для підготовки до іспиту за кредит.-модульн. системою навчання] / В. О. Боняк, В. А. Завгородній, А. В. Самотуга, Л. А. Філянїна. – 2-е вид., перероб. і допов. – Дніпро: Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 293 с.
3. Васильченко О. П. Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина та його ціннісні виміри в конституційному праві України : монографія / О. П. Васильченко. – Київ : Арт економі, 2014. – 475 с.
4. Веніславський Ф. В. Конституційне право України в схемах і таблицях: навч. посіб. [для студентів юрид. вузів та ф-тів] / Ф. В. Веніславський. – Харків : Право, 2014. – 376 с.
5. Гендерна політика в системі державного управління: підручник / [М. М. Білинська, Л. В. Гонюкова, Л. О. Воронько та ін.] ; за заг. ред. М. М. Білинської. – Запоріжжя : Друк. світ, 2011. – 132 с.
6. Гошовська В. Г. Основи гендерної політики в парламентській діяльності : навч. посіб. / В. Г. Гошовська, Н. Б. Ларїна, В. В. Святненко ; за заг. ред. В. А. Гошовської. – Київ : НАДУ, 2011. – 100 с.
7. Григоренко Є. І. Конституція та засади конституційного ладу України у питаннях та відповідях : навч. посіб. / Є. І. Григоренко, О. С. Передерїй. – Харків : Харків. ун-т повітряних сил ім. І. Кожедуба, 2010. – 172 с.
8. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник / [І. І. Бодрова, С. В. Болдирєв, В. О. Величко та ін.] ; за ред. С. Г. Серьогїної. – 4-те вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2017. – 390 с.
9. Державне право зарубіжних країн. Особлива частина : навч. посіб. / Л. Д. Варунц, А. В. Войціховський, Т. І. Гудзь та ін. ; за ред. В. О. Серьогїної. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 292 с.
10. Закоморна К. О. Державне (конституційне) право зарубіжних країн (навчальні матеріали та схеми) : посібник [для підготовки до іспитів] / К. О. Закоморна. – Харків : Право, 2016. – 278 с.
11. Кагановська Т. Є. Конституційні засади сучасного державотворення :

- навч. посіб. у питаннях і відповідях / Т. Є. Кагановська, Є. І. Григоренко, Я. О. Григоренко, О. С. Передерій ; за ред. Т. Є. Кагановської. – Харків : Право, 2017. – 303 с.
12. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз : навч. посіб. / Н. В. Камінська. – Київ : КНТ, 2010. – 232 с.
13. Кобзин Д. А. Полиция и права человека : практ. пособие / Д. А. Кобзин. – Харьков : ХИСИ, 2011. – 335 с.
14. Ковалів М. В. Конституційне право України : навч. посіб. / М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, М. М. Бліхар. – Львів : Ліга-прес, 2014. – 402 с.
15. Коломієць Ю. М. Державне право зарубіжних країн. Загальна частина : навч. посіб. / Ю. М. Коломієць. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 211 с.
16. Конституционное право зарубежных стран : учеб. / Н. В. Мишина, А. Р. Крусян, Д. Я. Гараджаев и др. – Харьков : Право, 2015. – 848 с.
17. Конституційна юрисдикція : підручник / [Ю. Г. Барабаш, І. І. Дахова, О. П. Євсєєв та ін.] ; за ред. Ю. Г. Барабаша, А. О. Селіванова. – Харків : Право, 2012. – 168 с.
18. Конституційне право : навч. посіб. / [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; за заг. ред. М. І. Марчука. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. – 358 с.
19. Конституційне право України : підручник / [Л. К. Байрачна, Ю. Г. Барабаш, Ф. В. Веніславський та ін.] ; за заг. ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Харків : Право, 2008. – 416 с.
20. Конституційне право України : посіб. для підготовки до іспитів / [Ю. Г. Барабаш, Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин та ін.]. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2016. – 345 с.
21. Конституційне право України : посіб. для підгот. до іспитів / [Ю. Г. Барабаш, Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин та ін.]. – 4-тє вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2017. – 369 с.
22. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / М. В. Афанасєєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан та ін. ; за заг. ред. М. В. Афанасєєвої, А. А. Єзерова. – Одеса : Юрид. літ., 2017. – 256 с.
23. Конституції зарубіжних країн : навч. посіб. / авт.-упоряд.: В. О. Серьогін, Ю. М. Коломієць, О. В. Марцеляк та ін. ; за заг. ред. В. О. Серьогіна. – Харків : ФІНН, 2009. – 664 с.
24. Нестерович В. Ф. Виборче право України : підручник / В. Ф. Нестерович. – Київ : Ліра-К, 2017. – 503 с.
25. Нестерович В. Ф. Практикум з Конституційного права України / В. Ф. Нестерович. – Київ : Ліра-К, 2018. – 639 с.
26. Онишко О. Б. Забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності : курс лекцій / О. Б. Онишко. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 256 с.
27. Пищуліна О. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті Європейської стратегії України / О. Пищуліна. – Київ : Заповіт, 2016. – 244 с.

28. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз : монографія / О. С. Проневич. – Харків : НікаНова, 2011. – 509 с.
29. Серьогін В. О. Право на недоторканість приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці : монографія / В. О. Серьогін. – Харків : ФІНН, 2010. – 608 с.
30. Сухонос В. В. Монархія як державна форма: історико-теоретичний та конституційно-правовий аспекти : монографія / В. В. Сухонос. – Суми : Мрія-1, 2010. – 368 с.
31. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні : посібник / Британ. рада в Україні ; Лаб. законодав. ініціатив ; Асоц. «Соц.-Екон. Стратегії та Партнерства». – Київ : Ленвіт, 2012. – 64 с.
32. Федоренко В. Л. Конституційне право України : підручник / В. Л. Федоренко. – Київ : Ліра-К, 2016. – 615 с.
33. Циверенко Г. П. Народне волевиявлення в Україні : навч. посіб. / Г. П. Циверенко. – Київ : КНТ, 2012. – 144 с.
34. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс / В. М. Шаповал. – Київ : Юрінком Інтер, 2018. – 461 с.
35. Шаптала Н. К. Конституційне право України : навч. посіб. / Н. К. Шаптала, Г. В. Задорожня. – Запоріжжя : Дике Поле, 2012. – 479 с.